UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu kuudes jaosto)

16 päivänä kesäkuuta 2011 *

Asiassa T-196/06,

Edison SpA, kotipaikka Milano (Italia), edustajinaan asianajajat M. Siragusa, R. Casati, M. Beretta, P. Merlino ja E. Bruti Liberati,

kantajana,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään aluksi V. Di Bucci ja F. Amato, sittemmin Di Bucci ja V. Bottka,

vastaajana,

jossa vaaditaan ensisijaisesti [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 3.5.2006 tehdyn komission päätöksen K(2006) 1766 lopullinen (asia COMP/F/38.620 – Vetyperoksidi ja natriumperboraatti) osittaista kumoamista siltä osin kuin se koskee kantajaa ja toissijaisesti sakon määrän alentamista,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (laajennettu kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: tuomari V. Vadapalas (esittelevä tuomari), joka hoitaa jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit M. Prek, A. Dittrich, L. Truchot ja K. O'Higgins,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 2.9.2010 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asian taustalla olevat tosiseikat

1 Kantaja, Edison SpA (aiemmin Montedison SpA), on Italian oikeuden mukaan perustettu yhtiö, joka omisti Montecatini SpA:n välityksellä 20.12.2000 asti kokonaan Ausimont SpA:n, joka valmisti vetyperoksidia ja natriumperboraattia.

2 Joulukuun 2000 ja toukokuun 2002 välisenä aikana Ausimont oli pääosin kantajan omistama. Toukokuussa 2002 Ausimont myytiin Solvay SA -konsernille, ja 1.1.2003 siitä tuli Solvay Solexis SpA.

3 Degussa AG ilmoitti Euroopan yhteisöjen komissiolle marraskuussa 2002, että vetyperoksidin ja natriumperboraatin markkinoilla toimi kartelli, ja vaati sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon (EYVL 2002, C 45, s. 3) soveltamista.

4 Degussa toimitti aineelliset todisteet komissiolle, joka teki 25. ja 26.3.2003 tarkastukset tiettyjen yritysten toimitiloissa.

5 Komissio lähetti 26.1.2005 väitetiedoksiannon kantajalle ja muille yrityksille, joita asia koskee.

6 Asianomaisten yritysten kuulemisen jälkeen komissio teki 3.5.2006 päätöksen K(2006) 1766 lopullinen (jäljempänä riidanalainen päätös) [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä seuraavia yrityksiä vastaan: Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Chemicals Holding AB, EKA Chemicals AB, Degussa, kantaja, FMC Corp., FMC Foret SA, Kemira Oyj, L'Air Liquide SA, Chemoxal SA, SNIA SpA, Caffaro Srl, Solvay, Solvay Solexis, Total SA, Elf Aquitaine SA ja Arkema SA (asia COMP/F/38.620 – Vetyperoksidi ja perboraatti); päätöksen tiivistelmä julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 13.12.2006 (EUVL L 353, s. 54). Päätös annettiin kantajalle tiedoksi 8.5.2006 päivätyllä kirjeellä.

Riidanalainen päätös

7 Komissio ilmoitti riidanalaisessa päätöksessä, että päätöksen adressaatit olivat osallistuneet jatkettuun ja yhtenäiseen EY 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkomiseen vetyperoksidin ja sen jatkojalostustuotteen natriumperboraatin osalta (riidanalaisen päätöksen toinen perustelukappale).

8 Kilpailusääntöjen rikkominen koski lähinnä liiketoiminnan kannalta merkityksellisten tietojen sekä luottamuksellisten markkina- ja yritystietojen vaihtamista kilpailijoiden välillä, tuotannon sekä potentiaalisen ja tosiasiallisen tuotantokapasiteetin rajoittamista ja valvontaa, markkinaosuuksien ja asiakkaiden jakamista sekä tavoitehintojen asettamista ja noudattamisen seurantaa.

9 Kantajan todettiin olevan Solvay Solexisin kanssa ”yhdessä ja yhteisvastuullisesti” vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta (riidanalaisen päätöksen 423 perustelukappale).

10 Komissio käytti sakon määrän laskennassa menetelmää, joka on esitetty asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja [HY] 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa sovellettavissa suuntaviivoissa (EYVL 1998, C 9, s. 3).

11 Komissio määritti sakkojen perusmäärät rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella (riidanalaisen päätöksen 452 perustelukappale) ja katsoi rikkomisen erittäin vakavaksi (riidanalaisen päätöksen 457 perustelukappale).

12 Eriytettyä kohtelua sovellettaessa kantaja ja Solvay Solexis sijoittuivat kolmanteen eli toiseksi viimeiseen ryhmään, joka vastasi 20 miljoonan euron suuruista sakon laskentapohjaa (riidanalaisen päätöksen 460–462 perustelukappale).

13 Riittävän varoittavan vaikutuksen varmistamiseksi tämä laskentapohja kerrottiin kertoimella 1,5, koska kantajan liikevaihto oli huomattava. Koska Solvay Solexis oli siirtynyt toisen yrityksen omistukseen, kerrointa ei sovellettu sille määrättyyn sakkoon (riidanalaisen päätöksen 463 perustelukappale).

14 Koska kantaja oli komission mukaan osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen ajanjaksolla 12.5.1995–31.12.2000 eli viiden vuoden ja seitsemän kuukauden ajan, sille määrättävän sakon määrää korotettiin rikkomisen keston johdosta 55 prosenttia (riidanalaisen päätöksen 467 perustelukappale).

15 Komissio korotti kantajalle määrätyn sakon määrää raskauttavien seikkojen perusteella 50 prosenttia ottaen huomioon [EY 81] artiklan mukaisesta menettelystä 27.7.1994 tehdyssä komission päätöksessä 94/599/EY (asia 31.865 – PVC) (EYVL L 239, s. 14) todetun rikkomisen uusimisen (riidanalaisen päätöksen 469 ja 496 perustelukappale).

16 [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EUVL L 1, s. 1) 23 artiklan 2 kohdan mukaisesti komissio alensi Solvay Solexisille yhteisvastuullisesti määrättyä sakkoa summaan, joka vastasi 10 prosenttia sen vuoden 2005 kokonaisliikevaihdosta (riidanalaisen päätöksen 498 perustelukappale).

17 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan e ja n alakohdassa todetaan, että kantaja ja Solvay Solexis ovat rikkoneet EY 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistuessaan kilpailusääntöjen rikkomiseen ajanjaksolla 12.5.1995–31.12.2000.

18 Riidanalaisen päätöksen 2 artiklan c alakohdassa komissio määräsi kantajalle 58 125 000 euron sakon, josta Solvay Solexis on ”yhdessä ja yhteisvastuullisesti” vastuussa 25 619 000 euron summasta.

Menettely ja asianosaisten vaatimukset

19 Kantaja nosti nyt käsiteltävän kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon 19.7.2006 toimittamallaan kannekirjelmällä.

20 Koska unionin yleisen tuomioistuimen jaostojen kokoonpanoa muutettiin, esittelevä tuomari määrättiin kuudenteen jaostoon, ja asia siirrettiin osapuolten kuulemisen jälkeen laajennetun kuudennen jaoston käsiteltäväksi.

21 Koska kaksi laajennetun jaoston tuomareista oli estynyt osallistumasta nyt esillä olevan asian käsittelyyn, unionin yleisen tuomioistuimen presidentti nimesi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 32 artiklan 3 kohdan mukaisesti kaksi muuta tuomaria täydentämään jaoston kokoonpanoa.

22 Unionin yleinen tuomioistuin päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn. Asianosaisten lausumat ja vastaukset unionin yleisen tuomioistuimen kysymyksiin kuultiin 2.9.2010 pidetyssä istunnossa.

23 Kantaja vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– kumoaa riidanalaisen päätöksen kantajaa koskevilta osin

– toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sen määrää

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

24 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– hylkää kanteen

– velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

Alustavat huomautukset

25 Koska kantajan kumoamisvaatimustensa tueksi esittämät väitteet on esitetty lähinnä sitä toteamusta vastaan, joka koskee kantajan vastuuta tytäryhtiönsä kilpailusääntöjen rikkomisesta, on aivan aluksi palautettava mieliin tässä yhteydessä merkityksellinen oikeuskäytäntö.

26 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiönsä toiminnasta erityisesti silloin, kun tytäryhtiö ei päätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään, vaikka se on erillinen oikeussubjekti, vaan noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita, kun otetaan erityisesti huomioon taloudelliset, organisatoriset ja oikeudelliset yhteydet näiden kahden oikeudellisen yksikön välillä (ks. asia C-97/08 P, Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomio 10.9.2009, Kok., s. I-8237, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

27 Tällaisessa tapauksessa emoyhtiö ja tytäryhtiö nimittäin kuuluvat samaan taloudelliseen kokonaisuuteen ja muodostavat näin ollen yhden ainoan EY 81 artiklassa tarkoitetun yrityksen (edellä 26 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 59 kohta).

28 Erityistapauksessa, jossa emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiönsä, joka on rikkonut unionin kilpailusääntöjä, tällä emoyhtiöllä voi yhtäältä olla ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiön menettelyyn, ja toisaalta on olemassa kumottavissa oleva olettama, jonka mukaan kyseisellä emoyhtiöllä tosiasiallisesti on ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiönsä menettelyyn (ks. edellä 26 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 Näissä olosuhteissa riittää, että komissio osoittaa, että emoyhtiö omistaa tytäryhtiön täysin, voidakseen olettaa, että emoyhtiö vaikuttaa ratkaisevasti tämän tytäryhtiön liiketoimintapolitiikkaan. Tämän perusteella komissio voi katsoa, että emoyhtiö on yhteisvastuussa tytäryhtiölleen määrätyn sakon maksamisesta, ellei emoyhtiö, jonka asiana on kumota tämä olettama, esitä riittäviä todisteita sen osoittamiseksi, että tytäryhtiö toimii itsenäisesti markkinoilla (ks. edellä 26 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 61 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

30 Sen määrittämiseksi, päättääkö tytäryhtiö itsenäisesti toiminnastaan markkinoilla, on otettava huomioon kaikki tämän tytäryhtiön ja emoyhtiön välisiä taloudellisia, organisatorisia ja oikeudellisia yhteyksiä koskevat merkitykselliset seikat, jotka voivat vaihdella tapauksen mukaan ja joita ei näin ollen voida luetella tyhjentävästi (edellä 26 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 74 kohta; ks. myös vastaavasti asia T-112/05, Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomio 12.12.2007, Kok., s. II-5049, 65 kohta).

31 Käsiteltävässä asiassa komissio muistutti riidanalaisen päätöksen 370–379 perustelukappaleessa, että emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiön

lainvastaisesta toiminnasta, jos tytäryhtiö ei päätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään. Komissio täsmensi, että sen oli perusteltua olettaa, että kokonaan emoyhtiönsä omistuksessa oleva tytäryhtiö noudattaa pääsääntöisesti emoyhtiönsä antamia ohjeita, ja että emoyhtiö voi kuitenkin kumota tämän olettaman esittämällä vastanäyttöä.

32 Kantajan joutumisesta vastuuseen Ausimontin rikkomisesta komissio totesi riidanalaisen päätöksen 416 perustelukappaleessa aluksi, että Ausimont oli rikkomisajanjaksolla kantajan ”suoraan omistama” tytäryhtiö.

33 Riidanalaisen päätöksen 417 perustelukappaleessa komissio viittasi perusteisiin, joilla kantaja oli riitauttanut kyseisen vastuuseen joutumisen.

34 Riidanalaisen päätöksen 418 perustelukappaleessa komissio totesi, että vastoin kantajan esittämää näkemystä se, että kantaja omisti tytäryhtiön kokonaan, riittää asettamaan emoyhtiön vastuuseen rikkomisesta, jos omistuksesta johtuvaa olettamaa kumoavia perusteita ei esitetä.

35 Tämän jälkeen komissio totesi riidanalaisen päätöksen 419–421 perustelukappaleessa kantajan esittämien Ausimontin itsenäisyyttä koskevien perustelujen osalta, että ”muut seikat [osoittavat] päinvastaista”, ja viittasi yhtäältä olosuhteisiin, joissa kantajan johtajat osallistuivat maaliskuussa 1994 kokoukseen Degussan edustajien kanssa, ja toisaalta siihen, että Ausimontin ja Montecatinin hallituksissa oli yksi sama jäsen, sekä joulukuussa 2000 tapahtuneen konsernin uudelleenjärjestelyn olosuhteisiin. Komissio katsoi riidanalaisen päätöksen 422 perustelukappaleessa, että kantajan esittämät ”muut seikat”, etenkin sen tietämättömyys kartellista, eivät riittäneet kumoamaan olettamaa.

36 Lopuksi komissio katsoi kantajan olevan vastuussa, kun otetaan huomioon kantajan ”osallistuminen –– Ausimontin liiketoimiin” ja se, että kantaja omisti Ausimontin kokonaan (riidanalaisen päätöksen 423 perustelukappale).

37 Tämän arvioinnin riitauttamiseksi kantaja vetoaa kolmeen kumoamisperusteeseen, joista ensimmäinen koskee sen puolustautumisoikeuksien loukkaamista, toinen perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä ja kolmas EY 81 artiklan virheellistä soveltamista.

38 Unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että ensiksi on tarkasteltava toista kanneperustetta.

Toinen kanneperuste, joka koskee perusteluvelvollisuuden väitettyä laiminlyöntiä

Asianosaisten lausumat

39 Kantaja väittää toisessa kanneperusteessa yhtäältä, että toteamus, jonka mukaan kantaja omisti Ausimontin kokonaan, ei ole riittävä perustelu, jolla voitaisiin selittää, missä määrin kantajan voitiin katsoa olevan vastuussa kyseisestä rikkomisesta, ja että riidanalaisen päätöksen perustelut olivat ristiriitaiset ja puutteelliset sen 419 ja 421 perustelukappaleessa hyväksytyn kahden muun todisteen osalta.

40 Kantaja toimitti komissiolle 13.4.2006 antamassaan vastauksessa erityisesti joitain riidanalaisen päätöksen 420 perustelukappaleessa mainittua 16.3.1994 pidettyä kokousta koskevia tietoja, jotka osoittivat, että kyseisen kokouksen olosuhteiden perusteella ei voitu todeta kantajan olevan vastuussa kyseisestä rikkomisesta vaan että olosuhteet päinvastoin vahvistivat tytäryhtiön itsenäisyyden.

41 Toiseksi kantaja väittää esittäneensä väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa todisteita Ausimontin itsenäisyydestä. Komissio hylkäsi todisteet riittämättöminä ilmoittamatta perusteluja niiden hylkäämiselle. Riidanalaisen päätöksen perustelut puuttuvat tältä osin kokonaan. Komissio ei nimittäin tarkastellut yhtäkään niistä tosiseikoista ja oikeudellisista seikoista, joihin kantaja vetosi Ausimontin itsenäisyyden osoittamiseksi.

42 Näiden todisteiden valossa komissio ei voinut perustaa päätelmiään ”pelkkään muotoseikkaan” eli siihen, että kantaja omisti välillisesti Ausimontin kokonaan, ja vain kahteen tosiseikkaan eli 16.3.1994 pidettyyn kokoukseen ja siihen, että Ausimontin ja Montecatinin hallituksissa oli yksi sama jäsen. Komission ensimmäistä kertaa vasta oikeudenkäynnin aikana esittämiä väitteitä ei voida ottaa tässä yhteydessä huomioon.

43 Koska komissio katsoi kantajan olevan vastuussa pelkästään olettaman perusteella, sen olisi täytynyt tarkastella kantajan esittämiä seikkoja erityisen tarkasti. Niiden hylkääminen ilman perusteluja aiheutti sen, että kyseinen kumottavissa oleva olettama muuttui olettamaksi, jota ei voida kumota, mistä seuraa kantajan objektiivinen vastuu.

44 Komissio vastaa tähän ilmoittamalla, että se, että kantaja omisti Ausimontin kokonaan, synnyttää olettaman siitä, että kantajalla oli ratkaiseva vaikutusvalta tämän tytäryhtiönsä menettelyyn. Riidanalaisen päätöksen 420 ja 421 perustelukappaleessa mainitut seikat olivat lisätodisteita tällaisesta vaikutusvallasta, joka seurasi jo kyseisestä olettamasta.

45 Ensimmäisen seikan osalta Degussan ja kantajan tiedoista käy komission mukaan ilmi, että ne järjestivät yhdessä 16.3.1994 pidetyn kokouksen ja että Ausimontin toimitusjohtaja kutsuttiin siihen ”äkkiarvaamatta”. Kokouksen ensisijainen tavoite oli keskustella siitä, että Degussa ostaisi mahdollisesti Ausimontin liiketoiminnan kyseisellä sektorilla, ja Ausimontin hankkeesta rakentaa uusi tehdas Bitterfeldiin (Saksa). Se, että kantaja järjesti tapaamisen, on aihetodiste sen vaikutuksesta Ausimontin toimintaan.

46 Degussan muistiinpanoista käy komission mukaan ilmi kantajan väitteen vastaisesti, että kokouksessa keskusteltiin myös vetyperoksidi- ja natriumperboraattialasta yleisesti. Ausimontin toimitusjohtaja vahvisti tämän tiedon. Vaikka kyseinen kokous pidettiin noin vuosi ennen rikkomisen alkamisajankohtaa, komission mukaan ei ole syytä katsoa, ettei se kerro kantajan ja Ausimontin välisistä suhteista rikkomisajanjaksolla, sillä konsernin rakenne ei ollut muuttunut kokouksen ja rikkomisen alkamisajankohdan välisenä aikana.

47 Toisen seikan osalta se, että Ausimontin toimitusjohtaja oli Montecatinin hallituksen jäsen, on komission mukaan aihetodiste kantajan tahdosta varmistaa kantajan ja Ausimontin välisen määräysvaltaketjun vakaus.

48 Kantajan väite, jonka mukaan sen ja Ausimontin välillä ei ollut henkilöstöyhteyttä, on komission mukaan lisäksi ristiriidassa sen seikan kanssa, että kantajan toimitusjohtaja ja sen hallituksen jäsen olivat jonkin aikaa Ausimontin hallituksen jäseniä ajanjaksolla, jolloin rikkominen toteutettiin, kuten käy ilmi Solvay Solexisin tietopyyntöön antamasta vastauksesta. Vaikka tätä seikkaa ei ole mainittu riidanalaisessa päätöksessä, komissio vastaa kantajan väitteeseen, että sillä on oikeus vedota kyseiseen seikkaan.

49 Vastanäytön hylkäämisen perusteluista komissio toteaa, että sen perusteluvelvollisuus ei ulotu velvollisuuteen tutkia kaikkia hallinnollisen menettelyn aikana käsiteltyjä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja. Se väittää, ettei yksikään todisteista, joihin kantaja vetosi väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, osoittanut Ausimontin toiminnan itsenäisyyttä.

50 Komissio väittää perustelleensa päätöksensä oikeudellisesti riittävällä tavalla ja etenkin ilmoittaneensa riittävällä tavalla syyt, joiden vuoksi se hylkäsi kantajan väitteet. Erityisesti riidanalaisen päätöksen 419–421 perustelukappaleessa se vastasi kantajan väitteisiin, joiden mukaan Ausimont toimi itsenäisesti, ja korosti tässä yhteydessä, että oli olemassa vastakkaisia aihetodisteita, nimittäin 16.3.1994 pidetty kokous ja Ausimontin toimitusjohtajan tehtävä Montecatinin hallituksessa.

51 Kantajan esittämät seikat olivat komission mukaan joka tapauksessa riittämättömät. Se, että tytäryhtiön liiketoiminta ei ole konsernin pääasiallista liiketoimintaa, ei ole merkityksellinen todiste. Kantajan osallistuminen konsernin tervehdyttämiseen johti loogisesti siihen, että se osallistui tärkeimpien strategisten päätösten tekoon nimenomaan sen välttämiseksi, että päätöksistä aiheutuisi vahinkoa konsernin tervehdyttämiselle. Se, että emoyhtiö ei huolehdi suoraan tai välillisesti tytäryhtiön päivittäisen liiketoiminnan johtamisesta, ei ole osoitus jälkimmäisen itsenäisyydestä. Ratkaisevan vaikutusvallan toteamiseksi riittää, että emoyhtiö vaikuttaa tytäryhtiön keskeisiin strategisiin valintoihin.

52 Kantajan kuvailemaa konsernin määräysvaltaa, jota käytettiin kolmen komitean välityksellä, jotka tapasivat tytäryhtiöiden johdon neljästi vuodessa, ei komission mukaan voida samaistaa pelkän holdingyhtiön toteuttamaan osakkuuksien hallinnoimiseen. Lisäksi Ausimontin toimitusjohtajan lausunnon mukaan kantajalle kerrottiin ”Ausimont-konsernin suunnitelmista ja talousarviosta”, sen ”yleisistä tavoitteista” ja ”henkilöstöhallinnon yleisistä periaatteista”, ja se huolehti Ausimontin ”rahoitustarpeiden kattamisesta” tärkeimpien strategisten hankkeiden toteuttamiseksi.

53 Se, että Ausimontin hallituksella oli yhtiöjärjestyksen perusteella laaja kaupallista toimintaa koskeva harkintavalta, ei komission mukaan osoita sen itsenäisyyttä varsinkaan keskeisten strategisten valintojen yhteydessä. Kantaja nimittäin puuttui strategisiin päätöksiin, jotka koskivat Ausimontin hankkeita rakentaa uusi tehdas Bitterfeldiin ja perustaa uusi yhteisyritys Yhdysvaltoihin.

54 Päätöksentekoon puuttumista koskevien todisteiden väitetty puuttuminen kantajan tai Ausimontin hallitusten kokousten pöytäkirjoista, joita ei sitä paitsi toimitettu, ei ole riittävä todiste, sillä vaikutusvallan käyttö ei välttämättä ole pääteltävissä pöytäkirjoista.

55 Vaikka oletettaisiin, ettei riidanalaista päätöstä ole perusteltu kantajan väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa esittämien väitteiden hylkäämisen osalta, päätöksen kumoaminen ei komission mukaan ole tarkoituksenmukaista, koska kumoaminen voi johtaa vain uuden, sisällöltään samanlaisen päätöksen antamiseen (yhdistetyt asiat T-217/03 ja T-245/03, FNCBV ym. v. komissio, tuomio 13.12.2006, Kok., s. II-4987, 363 kohta).

Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

56 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan EY 253 artiklassa edellytettyjen perustelujen on oltava kyseessä olevan toimenpiteen luonteen mukaisia ja niistä on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä toimenpiteen tehneen unionin toimielimen päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt ja että toimivaltainen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden. Perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, koska sitä, ovatko päätöksen perustelut EY 253 artiklan mukaiset, tutkitaan paitsi päätöksen sanamuodon

myös asiayhteyden ja kaikkien asiaa koskevien oikeussääntöjen suhteen (ks. asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomio 2.4.1998, Kok., s. I-1719, 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

57 Komissio ei ole velvollinen ottamaan kantaa kaikkiin asianomaisten sille esittämiin väitteisiin, vaan sen on ainoastaan esitettävä sellaiset tosiseikat ja oikeudelliset seikat, joilla on olennainen merkitys päätöksen systematiikan kannalta. Se ei ole varsinkaan velvollinen ottamaan kantaa seikkoihin, jotka eivät mitenkään liity asiaan tai ovat merkityksettömiä tai selvästi toissijaisia (asia T-349/03, Corsica Ferries France v. komissio, tuomio 15.6.2005, Kok., s. II-2197, 64 kohta; ks. myös vastaavasti edellä 56 kohdassa mainittu asia komissio v. Sytraval ja Brink's France, tuomion 64 kohta).

58 Jos EY 81 artiklan soveltamispäätös koskee useaa adressaattia, kuten nyt käsiteltävässä asiassa, ja vastuun kohdistaminen kilpailusääntöjen rikkomisesta aiheuttaa ongelmia, päätöksessä on oltava riittävät perustelut kunkin adressaatin osalta, erityisesti niiden osalta, joiden on päätöksen mukaan kannettava vastuu kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta. Sellaisen emoyhtiön osalta, jonka katsotaan olevan vastuussa tytäryhtiönsä käyttäytymisestä, tällaisessa päätöksessä on oltava yksityiskohtainen selvitys niistä syistä, joiden vuoksi on perusteltua, että emoyhtiön katsotaan olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. vastaavasti asia T-327/94, SCA Holding v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1373, 78–80 kohta).

59 Riidanalaisen päätöksen 416–423 perustelukappaleesta käy ilmi, että kantajan asettaminen vastuuseen kilpailusääntöjen rikkomisesta perustuu toteamukseen siitä, että kantajalla oli tosiasiassa ratkaiseva vaikutusvalta Ausimontiin, ja tämä toteamus perustuu olettamaan, joka johtuu siitä, että kantaja omisti tytäryhtiön kokonaan väliyhtiön kautta, ja jota kantaja ei komission mukaan ole kumonnut.

60 Kantaja väittää, ettei komissio esittänyt riidanalaisessa päätöksessä riittäviä perusteluja kantajan vastuuta koskevalle toteamukselle eikä etenkään perustellut sen näytön hylkäämistä, jolla olettamus pyrittiin kumoamaan.

61 On huomattava, että asiakirja-aineistoista käy ilmi, että kantaja vetosi väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa erityisiin perusteluihin osoittaakseen Ausimontin itsenäisyyden.

62 Aivan aluksi kantaja väitti olleensa rikkomisen ajankohtana erittäin monimuotoisen konsernin holdingyhtiö, jolla ei ollut operatiivista toimintaa, ja täsmensi jatkaneensa sähkön tuotanto- ja jakelutoimintaansa vasta vuonna 2002. Se esitti tältä osin yhteenvedon oman yhtiönsä ja Montecatinin, jonka välityksellä se omisti Ausimontin, toimintaan liittyvistä arvonlisäveroilmoituksista koko rikkomisajanjaksolta.

63 Kantaja totesi, ettei osallistuminen tytäryhtiöiden johtamiseen ollut osa holdingyhtiön toimintaa ja että niiden määräysvallan käyttö tytäryhtiöissä rajoittui tytäryhtiöiden taloudellisen tuloksen tarkastamiseen sisäisten ja ulkoisten auditointien kautta. Se vetosi tässä yhteydessä rikkomisajanjaksolta peräisin oleviin hallinnollisen yksikkönsä laatimiin asiakirjoihin, jotka koskivat sisäisen auditoinnin järjestämistä.

64 Tämän jälkeen kantaja vetosi konsernin rahoituskriisin erityisiin olosuhteisiin ja huomautti, että konsernin koko johto oli vaihtunut vuonna 1993 ja että uusi johto oli pannut täytäntöön konsernin muista kuin keskeisistä toiminnoista eroon hankkiutumista koskevan suunnitelman, joka toteutettiin vuosina 1993–2001 ja jonka tarkoituksena oli vakauttaa rahoitustilannetta ja välttää konkurssi. Kantaja totesi, että suunnitelmaan sisältyi konsernin yhtiöiden ja etenkin Ausimontin johtamisen täysi itsenäisyys, sillä Ausimont oli toiminut alalla, jota ei ollut pidetty konsernin kannalta keskeisenä ja josta oltiin hankkiutumassa eroon.

65 Tämän väitteen tueksi kantaja esitti konserninsa toimintaa koskevia todisteita; konserni koostui perustamishetkellä vuonna 1995 yhteensä 932:sta eri toimialoilla toimivasta yhtiöstä, ja siinä saatiin vuonna 2002 päätökseen merkittävä uudelleenjärjestely, jonka tavoitteena oli toimintojen keskittäminen energiasektorille.

66 Lisäksi kantaja esitti tiettyjä todisteita eli erään johtajansa kolmannelle osapuolelle vuonna 1995 osoittaman kirjeen, josta käy etenkin ilmi, että ”vakiintuneena politiikkana [oli] tästä lähtien siirtää vastuu operatiivisesta johtamisesta [konsernin] yhtiöille”, Ausimontin entisen toimitusjohtajan lausunnon, joka osoittaa Ausimontin itsenäisyyden kauppapolitiikan alalla, jäljennöksen Ausimontin yhtiöjärjestyksestä, jonka mukaan sen hallituksella oli ”kaikkein laajimmat valtuudet johtaa yhtiön tavanomaista ja muuta toimintaa” ja ”oikeudet toteuttaa kaikki toimenpiteet, jotka se [katsoi] tarpeellisiksi yhtiön päämäärän toteuttamiseksi”, sekä pöytäkirjan 27.5.1996 pidetystä Ausimontin hallituksen kokouksesta, jossa sen toimitusjohtajalle myönnettiin ”täydet valtuudet ja oikeudet johtaa yhtiön tavanomaista ja muuta toimintaa”.

67 Kantaja totesi myös, että Ausimontilla oli olemassa kaikki itsenäisen johtamisen edellyttämät rakenteet ja tarpeelliset yksiköt, että sen hallituksen kokousten pöytäkirjoihin ei sisältynyt mitään todisteita tytäryhtiöiden liiketoimintapolitiikkaa koskevasta keskustelusta ja että Ausimontin hallituksen kokousten pöytäkirjoissa ei viitattu sen mahdollisesti saamiin liiketoimintapolitiikkaa koskeviin ohjeisiin, ja kantaja tarjoutui toimittamaan asiakirjat komission pyynnöstä.

68 Lopuksi kantaja viittasi Solvay Solexisin lausumiin, jotka sisältyvät sen komission esittämään tietopyyntöön antamaan vastaukseen, jotka on otettu asiakirja-aineistoon ja joista käy ilmi, että Ausimontin hallituksella oli rikkomisajanjaksolla laaja kaupallista toimintaa koskeva harkintavalta.

69 Komissio arvioi kantajan esittämiä perusteluja riidanalaisen päätöksen 417 perustelukappaleessa.

70 Komissio totesi seuraavaksi riidanalaisen päätöksen 419 perustelukappaleessa, että ”[kantajan] esittämä väite [sen tytäryhtiön] itsenäisyydestä” oli ristiriidassa riidanalaisen päätöksen 420 ja 421 perustelukappaleessa esitettyjen seikkojen kanssa. Riidanalaisen päätöksen 422 perustelukappaleessa se totesi vielä, että kantajan esittämät ”muut seikat” eivät riittäneet kumoamaan olettamaa.

71 On huomattava, että tässä päättelyssä ei tarkastella kantajan esittämiä perusteluja vaan viitataan ainoastaan riidanalaisen päätöksen 420 ja 421 perustelukappaleessa esitettyihin lisätodisteisiin. Edellä mainituissa riidanalaisen päätöksen perusteluissa ei näin ollen esitetä syitä, joiden perusteella komissio katsoo, että kantajan esittämät todisteet eivät riitä kyseisen olettaman kumoamiseen.

72 Lisäksi on katsottava, että vaikka komissio ei ole velvollinen ottamaan kantaa kaikkiin asianomaisen sille esittämiin seikkoihin, varsinkaan kun ne eivät mitenkään liity asiaan tai ovat merkityksettömiä tai selvästi toissijaisia (ks. edellä 57 kohta), kantajan esittämien seikkojen ei käsiteltävässä asiassa voida katsoa olevan merkityksettömiä Ausimontin itsenäisyyden arvioimisen kannalta, toisin kuin komissio väittää.

73 On nimittäin huomattava, ettei kantaja pelkästään vedonnut holdingyhtiön asemaansa ja siihen, että se johti tytäryhtiötään väliholdingyhtiön välityksellä pelkän sijoituksen tavoin, vaan vetosi myös kyseisten yhtiöiden välisissä suhteissa rikkomisajanjaksolla vallinneisiin erityisolosuhteisiin.

74 Kantaja väitti yksityiskohtaisesti etenkin, että vuoden 1993 rahoituskriisin jälkeen valittu holdingyhtiön uusi johto aloitti konsernin uudelleenjärjestelyn, jonka yhteydessä konsernin yhtiöiden päätettiin antaa toimia itsenäisesti, kun otettiin huomioon yhtäältä holdingyhtiön tavoitteet kriisistä selviämiseksi ja toisaalta konsernin monimuotoinen toiminta.

75 Kantajan esittämät seikat eivät olleet pelkkiä väitteitä vaan sisälsivät holdingyhtiön toimintaa koskevia yksityiskohtaisia tietoja, joihin oli liitetty kyseisten yhtiöiden johtajien lausuntoja, kolmansien osapuolten kanssa käytyä kirjeenvaihtoa ja tiettyjä kyseisten yhtiöiden sisäisiä asiakirjoja rikkomisajanjaksolta.

76 Näissä olosuhteissa komissio oli velvollinen ottamaan kantaa kantajan vastakkaisiin väitteisiin ja tutkimaan, oliko kantaja osoittanut yhtiöiden välisiin taloudellisiin, organisatorisiin ja oikeudellisiin yhteyksiin liittyvien merkityksellisten seikkojen näkökulmasta, että sen tytäryhtiö toimi markkinoilla itsenäisesti.

77 Komission velvollisuus perustella päätöksensä tältä osin johtuu selvästi kyseisen olettaman luonteesta kumottavissa olevana olettamana, jonka kumoamiseksi kantajan on esitettävä näyttöä sen itsensä, väliyhtiön ja tytäryhtiönsä välisistä taloudellisista, organisatorisista ja oikeudellisista yhteyksistä.

78 Kyseisten perustelujen puuttumista ei korjaa viittaus riidanalaisen päätöksen 420 ja 421 perustelukappaleessa esitettyihin todisteisiin.

79 Kun tarkastellaan olosuhteita, joissa kantajan edustajat osallistuivat 16.3.1994 pidettyyn kokoukseen, jossa keskusteltiin etenkin Ausimontin investointihankkeen jatkamisesta sekä sen toimintojen mahdollisesta luovuttamisesta (riidanalaisen päätöksen 420 perustelukappale), on yhtäältä huomattava, ettei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että emoyhtiön puuttuminen tytäryhtiön strategisiin valintoihin on osoitus ratkaisevasta vaikutusvallasta.

80 Vedotessaan kyseiseen kokoukseen todisteena Ausimontiin kohdistuvasta vaikutusvallasta komissio ei kuitenkaan ottanut kantaa vastaväitteisiin, jotka kantaja esitti 13.4.2006 antamassaan vastauksessa komission sille 4.4.2006 eli vajaa kuukausi ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä osoittamaan tietopyyntöön.

81 Tässä yhteydessä on huomattava, että kantaja viittasi vastauksessaan Degussan kyseistä kokousta koskeviin muistiinpanoihin sekä erään aikaisemman johtajansa ja erään Ausimontin aikaisemman toimitusjohtajan lausuntoihin, ja ilmoitti, että sen kyseiseen kokoukseen osallistuneet johtohenkilöt olivat juuri aloittaneet tehtävissään vakavan rahoituskriisin jälkeen, että he olivat pitäneet kokousta kohteliaisuuden sanelemana ja että he eivät pystyneet käymään tietoon perustuvia keskusteluja. Kantaja väitti, että sen yhtiö oli tosiseikkojen tapahtuma-aikaan velkojapankkien, joista oli tullut sen pääasiallisia osakkeenomistajia ja joiden oli annettava lupa kaikkiin tiettyä kokoa suurempiin sijoituksiin, toteuttamassa velkasaneerauksessa, minkä vuoksi holdingyhtiön johtajien oli joka tapauksessa perusteltua osallistua kyseistä investointihanketta ja varsinkin Ausimontin toiminnan mahdollista luovuttamista koskeviin keskusteluihin. Lopuksi kantaja huomautti, että kyseinen kokous pidettiin yli vuosi ennen rikkomisen alkamisajankohtaa, joten se ei näin ollen ole suora todiste rikkomisajanjaksolla käytetystä vaikutusvallasta.

82 Komissio ei vastannut näihin väitteisiin vaan tyytyi toteamaan, että kantaja oli toki ”vahvistanut, että se oli kiinnostunut Ausimontista ainoastaan taloudellisesti, mutta [oli] toimittanut vain [Ausimontin entisen toimitusjohtajan] lausunnon, joka ei sisällä uusia seikkoja, joiden perusteella [komissio] voisi muuttaa käsitystään aiheesta” (riidanalaisen päätöksen 420 perustelukappale ja alaviite 391).

83 Kun tarkastellaan riidanalaisen päätöksen 421 perustelukappaleessa esitettyä seikkaa eli sitä, että Ausimontin ja Montecatinin hallituksissa oli yksi sama jäsen, on toisaalta todettava, että jos seikkaa ei ole esitetty väitetiedoksiannossa ja jos kantaja ei ole saanut tilaisuutta esittää siitä kantaansa hallinnollisen menettelyn aikana – kuten komissio myöntää vastineessaan –, on katsottava, ettei tähän seikkaan voida vedota kantajaa vastaan (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-191/98 ja T-212/98-T-214/98, Atlantic Container Line ym. v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok., s. II-3275, 162 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Näin ollen komissio ei voi vedota kyseiseen seikkaan riidanalaisen päätöksen perusteluna.

84 Vaikka komissio viittaa riidanalaisen päätöksen 421 perustelukappaleessa myös tiettyihin konsernin uudelleenjärjestelyn aikana joulukuussa 2000 vallinneisiin olosuhteisiin, on lisäksi huomattava, että nämä seikat koskevat lähinnä Ausimontin luovuttamista Solvay-konsernille, mikä tapahtui rikkomisajanjakson päätyttyä. Komissio ei täsmennä, millä tavoin luovuttamisen olosuhteet osoittavat kantajan vaikutusvallan Ausimontin menettelyyn rikkomisajanjaksolla.

85 Tällaisessa tilanteessa komission viittaus riidanalaisen päätöksen 420 ja 421 perustelukappaleessa esitettyihin seikkoihin ei kyseenalaista kantajan Ausimontin itsenäisyydestä esittämien perustelujen merkityksellisyyttä, eikä se siten voi olla riittävä peruste näiden perustelujen hylkäämiselle.

86 Kun tarkastellaan komission väitettä, jonka mukaan on olemassa muita todisteita siitä, että kantajalla oli vaikutusvaltaa Ausimontiin, nimittäin se, että kantajan toimitusjohtaja ja yksi sen hallituksen jäsenistä olivat Ausimontin hallituksen jäseniä tietyn aikaa rikkomisajanjaksolla, sekä kantajan osallistuminen Ausimontin hankkeeseen, joka liittyi yhteisyrityksen perustamiseen Yhdysvaltoihin, on todettava, ettei näitä seikkoja esitetty riidanalaisessa päätöksessä eikä niillä voida korjata sen perustelujen puutteellisuutta.

87 Edellä esitetyn perusteella on katsottava, ettei komissio ole määrittänyt yksityiskohtaisesti kantaansa todisteista, jotka kantaja esitti kumotakseen olettaman, joka perustuu sen osuuteen Ausimontin osakepääomasta, eikä komissio näin ollen ole perustellut oikeudellisesti riittävällä tavalla päätelmäänsä, joka koskee kantajan vastuuseen joutumista kyseisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta.

88 Siltä osin kuin komissio väittää vastineessaan, ettei kantajan esittämä vastanäyttö missään tapauksessa riittänyt osoittamaan Ausimontin itsenäisyyttä, on huomattava, ettei riidanalaisen päätöksen perusteluista ilmene mitään komission arviota kyseisistä seikoista, mikä estää riidanalaisen päätöksen sisällön arvioinnin tältä osin.

89 Lisäksi on muistettava, että perustelut on ilmoitettava asianomaiselle lähtökohtaisesti samaan aikaan kuin sille vastainen toimi eikä perustelujen puuttumista voida korjata sillä, että asianomainen saa päätöksen perustelut tietoonsa oikeudenkäynnin aikana (yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 463 kohta ja asia T-25/04, González y Díez v. komissio, tuomio 12.9.2007, Kok., s. II-3121, 220 kohta).

90 Kyseistä perustelujen puuttumista ei siis voida korjata oikeudenkäynnin aikana.

91 Komissio ei voi tältä osin perustellusti vedota edellä 55 kohdassa mainituissa yhdistetyissä asioissa FNCBV vastaan komissio annettuun tuomioon (362–363 kohta), jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi komission syyllistyneen EY 81 artiklan 1 kohdan rikkomisista määrättyjen sakkojen määrittämisen yhteydessä perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiin ja huomautti, että siltä osin kuin tämän toimielimen tekemä asiaratkaisu oli vahvistettava, laiminlyönti ei aiheuttanut riidanalaisen päätöksen kumoamista eikä muutoksia sakkojen määrään.

92 On huomautettava, että viimeksi mainittua arviointia, joka kuului unionin yleisellä tuomioistuimella rahamääräisiä seuraamuksia koskevissa asioissa olevan täyden harkintavallan käyttöön, ei voida soveltaa käsiteltävään asiaan, jossa on kyse riidanalaisen päätöksen laillisuuden valvonnasta siltä osin kuin komissio katsoi siinä kantajan olevan vastuussa kyseisestä rikkomisesta.

93 Vaikka unionin yleisen tuomioistuimen täyden harkintavaltansa mukaisesti tekemällä sakkojen määrän soveltuvuuden arvioinnilla voidaan tietyissä olosuhteissa perustella lisätietojen ottaminen huomioon, tätä huomioon ottamista ei nimittäin sovelleta päätöksen, jossa kilpailusääntöjen rikkominen on todettu, perusteluvelvollisuuden noudattamisen valvontaan, kun päätös kuuluu laillisuusvalvonnan piiriin (ks. vastaavasti asia C-297/98 P, SCA Holding v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok., s. I-10101, 54 ja 55 kohta).

94 Kaiken edellä esitetyn perusteella perusteluvelvollisuuden laiminlyöntiä koskeva kanneperuste on hyväksyttävä ja vaatimus riidanalaisen päätöksen kumoamisesta on hyväksyttävä siltä osin kuin se koskee kantajaa.

95 Näin ollen ensimmäisestä ja kolmannesta kanneperusteesta ei ole tarpeen lausua.

Oikeudenkäyntikulut

96 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut kantajan vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (laajennettu kuudes jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 3.5.2006 tehty komission päätös K(2006) 1766 lopullinen (asia COMP/F/38.620 – Vetyperoksidi ja perboraatti) kumotaan siltä osin kuin se koskee Edison SpA:ta.

2) Euroopan komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Vadapalas Prek Dittrich

Truchot O'Higgins

Julistettiin Luxemburgissa 16 päivänä kesäkuuta 2011.

Allekirjoitukset